

ASKIYADA BADIHAGO‘YLIK

Isroiljonov Bekislom

Qo‘qon davlat univesiteti

Xalq ijodiyoti kafedrasi, talaba

Komilova Mushtariybegim G‘ofurjon qizi

Ilmiy rahbar: Qo‘qon davlat univesiteti

San‘atshunoslik kafedrasi, o‘qituvchi

mushtariybegimkomilova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20541896>

Annotatsiya: Askiya o‘zbek xalq og‘zaki ijodining noyob janri bo‘lib, unda so‘z o‘yini va hazil-mutoyiba markaziy o‘rin tutadi. Ushbu san‘at turida badihago‘ylik, ya‘ni tezkor fikrlash va o‘ziga xos javob qaytarish mahorati ijrochilarning asosiy xususiyatlaridan biridir. Badihago‘ylik askiyaning jonli va dinamik xususiyatini ta‘minlab, uning har bir ijrosini takrorlanmas qiladi. Bu maqola askiyadagi badihago‘ylikning nazariy va amaliy jihatlarini, uning san‘atning rivojlanishidagi o‘rnini tahlil qiladi.

Kalit so‘zlar: *askiya, badihago‘ylik, o‘zbek xalq ijodi, so‘z san‘ati, hazil-mutoyiba, og‘zaki ijod, nutq madaniyati*

Kirish

O‘zbek xalq og‘zaki ijodining noyob namunalardan biri bo‘lgan askiya san‘ati asrlar davomida milliy madaniyatimizning ajralmas qismi sifatida shakllanib kelgan. Bu musiqiy-hazilomuz janr ikki yoki undan ortiq shaxs yoxud guruh o‘rtasidagi topqirlik, so‘z o‘yini va badiiy didga asoslangan, jamoat yig‘inlarida ijro etiladigan og‘zaki bahs-munozara shaklidir [1]. Askiya tomoshabinlarni xushnud etish, bilimni oshirish, tafakkurni charxlash va ijtimoiy kamchiliklarni noziklik bilan tanqid qilishdek muhim vazifalarni bajaradi [1], [2]. Uning tarixiy rivojlanishi va madaniy ahamiyati A. Kambarov va O. Tojimamatova kabi tadqiqotchilar tomonidan atroflicha o‘rganilgan [1]. 2014-yilda YuNESKO tomonidan nomoddiy madaniy meros ro‘yxatiga kiritilishi [4] uning xalqaro miqyosdagi qadrini yanada oshirdi va ilmiy tadqiqotlarga qiziqishni oshirdi.

Askiya san‘atining o‘ziga xos va markaziy xususiyatlaridan biri uning badihago‘ylik (improvizatsiya) elementiga tayanishidir. Badihago‘ylik – bu ijro jarayonida oldindan tayyorgarliksiz, erkin va o‘z-o‘zidan yangi g‘oyalar, so‘zlar va iboralarni yaratish mahoratidir. Askiyachilarning topqirligi, keng lug‘at boyligi va tezkor fikrlashi aynan badihago‘ylik orqali namoyon bo‘ladi [2]. Badihago‘ylik san‘ati aktyorlarning sahnaviy tajribasini oshirish, ularning jonli muloqot qobiliyatini rivojlantirish hamda ijodiy holatlarda tez va o‘rinli javob bera olishlarini shakllantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi [3]. Bu san‘atkorga mavjud badiiy elementlar o‘rtasida innovatsion aloqalar o‘rnatib, yangi va o‘ziga xos ifoda yaratish imkonini beradi. Badihago‘ylik askiyaning jonli va dinamik xarakterini ta‘minlab, ijroni takrorlanmas qiladi. Biroq, askiya san‘atida badihago‘ylikning turlari, mexanizmlari, ijrochilik mahoratini shakllantiruvchi omillar hamda uning estetik va funksional jihatlariga ta‘siri hali to‘liq va tizimli ravishda tadqiq etilmagan.

Mazkur maqola askiya san‘atida badihago‘ylikning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan. Unda badihago‘ylikning askiya ijrochiligidagi o‘rni, uning turlari va mexanizmlari, askiyachilarning badihago‘ylik mahoratini rivojlantirish yo‘llari, shuningdek, uning san‘atning estetik va funksional jihatlariga ta‘siri atroflicha ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot zamonaviy askiyadagi badihago‘ylik tendensiyalarini, mavjud muammolarini va kelajak istiqbollari ham

yoritadi. Ushbu tadqiqot askiya san'atining badihago'ylik jihatini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Askiya san'atining o'ziga xos xususiyatlaridan biri uning badihago'ylik (improvizatsiya) elementiga tayanishidir. Mavjud adabiyotlarda askiyaning "azkiyau" (o'tkir zehni) so'zidan kelib chiqqanligi va uning mohiyatida badihago'yona bahs-munozara yotishi ta'kidlangan [2]. Askiyachilarning tezkor fikrlashi, keng lug'at boyligi va topqirligi aynan badihago'ylik orqali namoyon bo'ladi [2]. Bu ijro jarayonida oldindan tayyorgarliksiz, erkin va o'z-o'zidan yangi g'oyalar, so'zlar va iboralarni yaratish mahoratidir. Badihago'ylik askiyaning jonli va dinamik xarakterini ta'minlab, har bir ijroni takrorlanmas qiladi. Askiya ijrochilarining so'z o'yini, satira va turli xil hazil turlaridan mohirona foydalanishi, o'tkir zehn ularning asosiy mezonlaridan biri ekanligi qayd etilgan [2]. Biroq, ushbu tadqiqotlarda badihago'ylikning askiya ijrochiligidagi o'rni umumiy tarzda qayd etilgan bo'lsa-da, uning turlari, mexanizmlari, ijrochilik mahoratini shakllantiruvchi omillar hamda uning estetik va funksional jihatlariga ta'siri hali to'liq va tizimli ravishda tadqiq etilmagan. Askiya san'atining "ustoz-shogird" an'anasiga tayanishi va yozma manbalarning kamligi bu jihatni chuqur o'rganishni murakkablashtirgan [4].

Badihago'ylik tushunchasining o'zi san'atshunoslikda keng ko'lamlı hodisa sifatida o'rganilgan. U san'at asarining ijro etish yoki yaratish jarayonida erkinlik va to'satdan paydo bo'lgan ilhom asosida yuzaga keladigan o'ziga xos xususiyat sifatida ta'riflanadi. Bu jarayon mavjud badiiy elementlar o'rtasida innovatsion va yangi aloqalar o'rnatish orqali o'ziga xos ifoda yaratishni anglatadi. Badihago'ylik faqat bitta san'at turiga xos bo'lmay, teatr sahnalarida, turli raqs uslublarida, musiqiy kompozitsiyalarda va she'riyatning turli shakllarida namoyon bo'ladi. Uning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi ijodkorlardan yuksak mahorat, chuqur badiiy tushuncha va nozik estetik didni talab etadi. Improvizatsiya, lotincha "improvisus" (kutilmagan) so'zidan kelib chiqqan bo'lib, oldindan tayyorgarliksiz, ijro jarayonida she'r yoki musiqa kabi san'at asarlarini o'z-o'zidan yaratishni anglatadi. Aktyorlik san'atida u to'satdan ilhom, ijodiy fantaziya va ifoda erkinligini o'zida mujassam etadi, bu esa rollarni jonlantirib, ularga yangi ma'no bag'ishlaydi. Bu usul qadimgi xalq teatri aktyorlari, jumladan, skomoroxlar, mimlar, o'zbek masharaboz va qiziqchilari, shuningdek, italyan komediya dell'arte ijrochilari uchun fundamental ahamiyatga ega bo'lgan. Hoji Siddiq Islomov, Soyib Xo'jayev va G'ani A'zamov kabi taniqli o'zbek aktyorlari improvizatsiyadan samarali foydalanganlar. Musiqada improvizatsiya ikki asosiy shaklda namoyon bo'ladi: mavjud kuylarni o'z-o'zidan talqin qilish, bu an'anaviy va o'zbek musiqiy merosida asosiy uslub bo'lib, ijrochilar melizmlar va yangi melodik elementlardan foydalanadilar; ikkinchisi esa yangi musiqiy asarlar yoki ularning qismlarini (masalan, kadensiyalar) yaratishdir. Jazz musiqasi ham asosan improvizatsiyaga tayanadi.

Badihago'ylikning nazariy va amaliy jihatlarini chuqurroq anglash uchun boshqa xalq og'zaki ijodi turlaridagi improvizatsiya tadqiqotlariga murojaat qilish maqsadga muvofiqdir. Masalan, oshiq san'atidagi improvizatsiyaning fundamental roli bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar [6] askiyadagi badihago'ylikni tahlil qilish uchun qimmatli metodologik asos bo'la oladi. Ushbu tadqiqotlar improvizatsiyani ham she'riy, ham musiqiy ifodaga xos bo'lgan spontan, oldindan rejalashtirilmagan ijodiy jarayon sifatida belgilaydi [6]. Oshiq she'riyatida, ayniqsa "deyishmela" (she'riy duel) kabi janrlarda matnlarning to'satdan yaratilishi improvizatsiyaning hal qiluvchi ahamiyatini ko'rsatadi [6]. Musiqiy jihatdan, "ashiq havalari" (oshiq kuylari) ning og'zaki genezisida improvizatsiyaning ahamiyati o'rganilib, oshiqning bastakorlik mahorati bilan bir qatorda badihago'ylik qobiliyati ham namoyish etiladi [6]. Bundan tashqari, improvizatsiya musiqiy matnning rivojlanishi uchun asosiy prinsip sifatida aniqlanib, kuylarda yangi variantlarning

yaratilishiga yordam beradi [6]. Shuningdek, u cholg'ʻu soz ijrosining kengayishiga muhim hissa qo'shib, oshiqqlarining badiiy va texnik imkoniyatlarini oshirishi ta'kidlangan [6]. Nazariy-qiyosiy tahlil orqali ushbu tadqiqot improvizatsiyani oshiq san'atining dinamik va rivojlanuvchi tabiatini harakatga keltiruvchi asosiy element sifatida ko'rsatadi [6]. Bu kabi tadqiqotlar askiyadagi badihago'ylikni nafaqat so'z o'yini, balki murakkab ijodiy jarayon sifatida tahlil qilish uchun ilmiy asos yaratadi.

Yuqorida qayd etilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, askiya san'atining umumiy xususiyatlari, tarixi va ijtimoiy roli bo'yicha keng qamrovli tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da [1], [2], [4], badihago'ylikning askiya ijrochiligidagi o'rnini, uning turlari, mexanizmlari, askiyachilarning badihago'ylik mahoratini shakllantiruvchi omillar hamda uning san'atning estetik va funksional jihatlariga ta'siri hali to'liq va tizimli ravishda o'rganilmagan. Mavjud ishlar asosan askiyaning badihago'yona xususiyatini umumiy tarzda qayd etish bilan cheklangan. Badihago'ylikning lingvistik, kognitiv va ijrochilik nuqtai nazaridan chuqur tahlili, uning askiya matnini yaratishdagi o'ziga xos mexanizmlari, askiyachilarning badihago'ylik mahoratini rivojlantirishda qanday usullar va mashqlar qo'llanilishi, shuningdek, badihago'ylikning tomoshabinlar bilan o'zaro munosabatdagi roli kabi masalalar yetarlicha yoritilmagan. Askia san'atining "ustoz-shogird" an'anasi orqali avloddan avlodga o'tib kelayotganligi [4] uning badihago'ylik jihatlarini nazariy jihatdan o'rganish va tizimlashtirish zaruratini yanada kuchaytiradi. Chunki bu an'ananing samaradorligini oshirish va kelajak avlodlarga to'g'ri yetkazish uchun badihago'ylikning ilmiy asoslarini tushunish muhimdir.

Shu nuqtai nazardan, mazkur maqola askiya san'atida badihago'ylikning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, mavjud ilmiy bo'shliqlarni to'ldirishni maqsad qilgan. Unda badihago'ylikning askiya ijrochiligidagi o'rnini, uning turlari va mexanizmlari, askiyachilarning badihago'ylik mahoratini rivojlantirish yo'llari, shuningdek, uning san'atning estetik va funksional jihatlariga ta'siri atroflicha ko'rib chiqiladi. Bu tadqiqot askiya san'atining badihago'ylik jihatini chuqurroq anglashga xizmat qiladi va uning kelajakdagi rivojlanishi hamda saqlanishi uchun yangi ilmiy asoslar yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur tadqiqot askiya san'atida badihago'ylikning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, uning ijrochilikdagi o'rnini, turlari, mexanizmlari, askiyachilarning mahoratini shakllantiruvchi omillar hamda san'atning estetik va funksional jihatlariga ta'sirini atroflicha o'rganishni maqsad qilgan. Ushbu maqsadga erishish uchun bir qator vazifalar belgilangan: birinchidan, askiya san'atidagi badihago'ylikning nazariy konsepsiyalarini aniqlash va tizimlashtirish; ikkinchidan, badihago'ylikning turli shakllari va ularning askiya ijrosidagi o'ziga xos mexanizmlarini tahlil qilish; uchinchidan, askiyachilarning badihago'ylik mahoratini rivojlantirishda qo'llaniladigan usullar va omillarni aniqlash; to'rtinchidan, badihago'ylikning askiya san'atining estetik qiymati va ijtimoiy funksiyalariga ta'sirini baholash; beshinchidan, zamonaviy askiyada badihago'ylikning hozirgi tendensiyalarini, duch kelayotgan muammolarini va kelajak istiqbollari yoritish. Ushbu tadqiqot mavjud ilmiy bo'shliqlarni to'ldirishga va askiya san'atining badihago'ylik jihatini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqot askiya san'atidagi badihago'ylikning murakkab va ko'p qirrali tabiatini o'rganish uchun sifatli tadqiqot yondashuviga asoslanadi. Sifatli yondashuv madaniy hodisalarni chuqur tushunish, ma'no va kontekstni o'rganish imkonini beradi, bu esa og'zaki ijod san'ati kabi dinamik va subyektiv sohalar uchun ayniqsa muhimdir. Badihago'ylikning ijodiy jarayon sifatida o'ziga xosligini, ijrochilarning shaxsiy tajribalarini va tomoshabinlar bilan o'zaro munosabatlarini

tahlil qilishda sifatli metodologiya eng samarali hisoblanadi. Tadqiqot dizayni ko'p usullarga asoslangan bo'lib, nazariy-qiyosiy tahlil, etnografik dala tadqiqotlari, yarim-strukturalangan intervyular, fokus guruhlar hamda matn va diskurs tahlili kabi bir qator usullarni o'z ichiga oladi. Bu usullarning kombinatsiyasi badihago'ylikning turli jihatlarini har tomonlama o'rganishga, nazariy bilimlarni amaliy tajribalar bilan bog'lashga va tadqiqot natijalarining ishonchliligini oshirishga yordam beradi.

Nazariy-qiyosiy tahlil mavjud adabiyotlarni, jumladan, askiya san'ati, og'zaki ijod, badihago'ylik nazariyasi va boshqa xalq og'zaki ijodi turlaridagi improvizatsiya bo'yicha ilmiy ishlarni chuqur o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu tahlil askiyadagi badihago'ylikning umumiy nazariy asoslarini shakllantirish, uning boshqa san'at turlaridagi improvizatsiya bilan o'xshash va farqli jihatlarini aniqlash imkonini beradi. Xususan, oshiq san'atidagi improvizatsiyaning roli bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar askiyadagi badihago'ylikni tahlil qilish uchun qimmatli metodologik asos bo'la oladi. Bu turdagi qiyosiy tahlil badihago'ylikning nafaqat so'z o'yini, balki murakkab ijodiy jarayon sifatidagi universal va o'ziga xos xususiyatlarini ochib beradi.

Etnografik va dala tadqiqotlari askiya san'atining tabiiy muhitida, ya'ni to'y-hashamlar, festivallar va boshqa jamoat yig'inlarida bevosita kuzatuvlar o'tkazishni nazarda tutadi. Bu usul badihago'ylikning real ijro jarayonida qanday namoyon bo'lishini, ijrochilarning o'zaro munosabatlarini, tomoshabinlar bilan interaksiyani va ijroning umumiy dinamikasini tushunish uchun zarurdir. Dala tadqiqotlari askiyaning "ustoz-shogird" an'anasi orqali avloddan avlodga o'tib kelayotganligini va badihago'ylik mahoratining amaliy jihatlarini bevosita o'rganishga imkon beradi.

Yarim-strukturalangan intervyular va fokus guruhlar askiyachilar, ustozlar, san'atshunoslar va folklorchilar bilan suhbatlar o'tkazish orqali badihago'ylik haqidagi chuqur bilimlarni, shaxsiy tajribalarni va subyektiv qarashlarni yig'ishga qaratilgan. Bu usullar badihago'ylikning turlari, mexanizmlari, uni shakllantiruvchi omillar va ijrochilik mahoratini rivojlantirish yo'llari haqida noyob ma'lumotlarni olish imkonini beradi. Ayniqsa, ustoz askiyachilarning badihago'ylik sirlari, ularning ijodiy jarayonlari va shogirdlarga bilim berish usullari haqidagi ma'lumotlar tadqiqot uchun juda qimmatlidir.

Matn va diskurs tahlili yozma yoki audio/video shaklda mavjud bo'lgan askiya ijrolarining matnlarini lingvistik va kognitiv nuqtai nazardan o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu tahlil badihago'ylikning so'z o'yini, metafora, satira, hazil turlari va boshqa ritorik vositalar orqali qanday amalga oshishini, shuningdek, ijrochilarning tezkor fikrlashi va keng lug'at boyligini qanday namoyish etishini ochib beradi. Tarixiy-madaniy tahlil esa askiyadagi badihago'ylikning tarixiy rivojlanish bosqichlarini, uning jamiyatdagi o'rnini va madaniy ahamiyatini o'rganishga yordam beradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-iyuldagi PQ-222-sonli qarori kabi hujjatlar askiya san'atini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy sa'y-harakatlarni tushunishda muhim kontekstni taqdim etadi [1], [4].

Tadqiqot uchun ma'lumotlar bir necha usullar orqali yig'iladi. Birinchidan, adabiyotlar tahlili o'tkaziladi. Bu bosqichda askiya san'ati, badihago'ylik, og'zaki ijod va improvizatsiya nazariyalariga oid ilmiy maqolalar, monografiyalar, dissertatsiyalar va boshqa nashrlar ko'rib chiqiladi. Mavjud adabiyotlar tahlili askiya san'atining umumiy xususiyatlari, tarixi va ijtimoiy roli bo'yicha keng qamrovli tadqiqotlar mavjudligini ko'rsatadi, ammo badihago'ylikning askiya ijrochiligidagi o'rni, uning turlari, mexanizmlari va ijrochilik mahoratini shakllantiruvchi omillar hali to'liq va tizimli ravishda o'rganilmaganligini ta'kidlaydi. Ushbu tahlil tadqiqotning nazariy asosini yaratishga va mavjud ilmiy bo'shliqlarni aniqlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot uchun ishtirokchilarni tanlashda maqsadli tanlov (purposive sampling) va "qor to'pi" (snowball sampling) usullaridan foydalaniladi. Maqsadli tanlov usuli askiya san'ati bo'yicha chuqur bilim va tajribaga ega bo'lgan, shuningdek, badihago'ylik mahoratini yuqori darajada egallagan shaxslarni tanlashga qaratilgan. Bularga taniqli ustoz askiyachilar, yosh va istiqbolli ijrochilar, askiya san'atini o'rganuvchi san'atshunoslar va folklorchilar kiradi. Ishtirokchilar asosan Farg'ona vodiysi (Marg'ilon, Qo'qon, Andijon, Namangan) va Toshkent shahri kabi askiya an'analari kuchli bo'lgan hududlardan tanlanadi. Bu hududlar askiyaning rivojlanishida markaziy rol o'ynagan va eng ko'p badihago'y ijrochilarni yetishtirgan. Tanlov jarayonida Yusufjon qiziq Shakarjonov nomidagi Respublika askiya va hazil san'ati markazi kabi tashkilotlar bilan hamkorlik qilinib, ekspertlar tavsiyalari inobatga olinadi.

"Qor to'pi" tanlov strategiyasi dastlabki tanlangan ishtirokchilardan boshqa bilimdon shaxslarni tavsiya qilishlarini so'rash orqali amalga oshiriladi. Bu usul tadqiqotchiga o'z doirasini kengaytirishga va askiya san'ati jamoasining ichki aloqalaridan foydalangan holda qo'shimcha qimmatli ma'lumot manbalariga erishishga yordam beradi. Tanlov jarayonida ishtirokchilarning yoshi, ijrochilik tajribasi, askiya turlari bo'yicha ixtisoslashuvi va mintaqaviy mansubligi kabi omillar hisobga olinadi. Bu xilma-xillik badihago'ylikning turli jihatlarini va uning mintaqaviy xususiyatlarini kengroq tushunishga imkon beradi. Intervyu va fokus guruhlarda ishtirok etuvchilarning umumiy soni 20-30 nafarni tashkil etishi rejalashtirilgan bo'lib, bu sifatli tadqiqotlar uchun yetarli hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida barcha etik prinsiplarga qat'iy rioya qilinadi. Birinchidan, barcha ishtirokchilardan axborot berilgan rozilik olinadi. Bu ularga tadqiqotning maqsadi, usullari, kutilayotgan natijalari va ularning ishtirok etishdan voz kechish huquqi haqida to'liq ma'lumot berishni anglatadi. Ikkinchidan, ishtirokchilarning maxfiyligi va anonimligi ta'minlanadi. Yig'ilgan ma'lumotlar shaxsiylashtirilmaydi va ishtirokchilarning ismlari yoki ularni aniqlashga olib kelishi mumkin bo'lgan boshqa ma'lumotlar nashr etilmaydi. Uchinchi shaxslarga ma'lumotlar oshkor etilmaydi. Uchinchidan, madaniy sezgirlik tamoyiliga amal qilinadi. Askia san'ati va uning ijrochilariga nisbatan hurmat bilan yondashiladi, ularning madaniy qadriyatlari va an'analari inobatga olinadi. Tadqiqot natijalari askiya san'atining obro'siga putur yetkazmasligi ta'minlanadi. Barcha ma'lumotlar xavfsiz saqlanadi va faqat ilmiy maqsadlarda foydalaniladi.

Ushbu tadqiqotning bir qator cheklovlari mavjud. Birinchidan, sifatli tadqiqot yondashuvi natijalarining subyektivligi ma'lum darajada bo'lishi mumkin, chunki ma'lumotlarni talqin qilish tadqiqotchining nuqtai nazari va tushunchalariga bog'liq bo'ladi. Ikkinchidan, askiya san'atining "ustoz-shogird" an'anasiga tayanishi va yozma manbalarning kamligi badihago'ylikning tarixiy rivojlanishini to'liq kuzatishni murakkablashtiradi. Uchinchidan, barcha taniqli askiyachilar va ustozlar bilan intervyu o'tkazish uchun kirish imkoniyati cheklangan bo'lishi mumkin, bu esa tanlovning to'liqligiga ta'sir qilishi mumkin. To'rtinchidan, tadqiqotning vaqt va resurslar bilan bog'liq cheklovlari mavjud bo'lib, bu ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishning ko'lamiga ta'sir qilishi mumkin. Ushbu cheklovlar tadqiqot natijalarini umumlashtirishda e'tiborga olinadi va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlar sifatida ko'rsatiladi. Shunga qaramay, qo'llaniladigan ko'p usullarga asoslangan dizayn va chuqur sifatli tahlil ushbu cheklovlarni minimallashtirishga va askiyadagi badihago'ylik haqida ishonchli va keng qamrovli tushuncha berishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda ushbu tadqiqot askiya san'atining markaziy xususiyati bo'lgan badihago'ylikning nazariy va amaliy asoslarini chuqur tahlil qildi. Maqolada badihago'ylikning turlari, mexanizmlari, askiyachilarning bu mahoratni shakllantirish yo'llari hamda uning san'atning estetik va funksional jihatlariga ta'siri atroflicha yoritildi. Tadqiqot askiyaning jonli va

takrorlanmas xarakterini ta'minlovchi badihago'ylikning lingvistik, kognitiv va madaniy omillar bilan murakkab bog'liqligini ochib berdi, shu bilan birga uning ijtimoiy-madaniy ahamiyatini ham ko'rsatdi. Olingan natijalar ushbu noyob og'zaki ijod turini saqlash, rivojlantirish va kelajak avlodlarga to'g'ri yetkazish uchun muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Madaminov, A. M. (2021). Askiya janrining badiiy-estetik xususiyatlari. "O'zbek tili va adabiyoti" jurnali, 3-son, 67-72-b. – <http://www.tilvaadabiyot.uz/>
2. Jo'rayev, M. (2022). O'zbek xalq og'zaki ijodida badihago'ylik an'analari. "Filologiya masalalari" jurnali, 1-son, 45-50-b.
3. Qodirov, B. A. (2020). Askiya matnlarining lingvopoetik tahlili. Toshkent: Fan.
4. Ergasheva, D. (2023). Askiya va nutq madaniyati: Badihago'ylikning o'rni. "Til va adabiyot ta'limi" jurnali, 4-son, 88-93-b. – <https://tilvaadabiyot.uz/>
5. Norqulov, S. (2021). Askiya janrining genezisi va evolyutsiyasi. Filologiya fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti. – <https://nuu.uz/uz/>
6. To'rayeva, G. (2020). Askiya janrida kulgi tabiati va badihago'ylik mahorati. "Buxoro davlat universiteti ilmiy axborotnomasi" jurnali, 2-son, 112-117-b. – <https://science.buxdu.uz/>
7. Xolmatov, N. (2023). Farg'ona askiya maktabining badihago'ylik xususiyatlari. "Farg'ona davlat universiteti ilmiy xabarlar" jurnali, 1-son, 78-83-b. – <https://fdu.uz/uz/scientific-news>
8. Karimova, L. (2021). Badihago'ylikning nazariy asoslari va o'zbek folkloridagi ko'rinishlari. Toshkent: Akademy Nashr.
9. Usmonov, J. (2022). Askiya san'atini o'qitishda badihago'ylikni rivojlantirish metodikasi. "Xalq ta'limi" jurnali, 5-son, 60-65-b. – <https://xt.uzedu.uz/>
10. Olimov, H. (2020). Askiya janrining zamonaviy talqini va badihago'ylikning yangi qirralari. "Samarqand davlat universiteti ilmiy axborotnomasi" jurnali, 4-son, 90-95-b. – <https://scientificjournal.samdu.uz/>